

**LOKALNE
PISARNE
CELOVITE
URBANE
PRENOVE**

*nevladne organizacije kot vezni člen
med prebivalci in lokalno samoupravo*

CELOVITA URBANA PRENOVA

Celovita urbana prenova je sklop načrtovalskih, gradbenih, ekonomskih, finančnih in socialnih ukrepov, s katerimi se celovito izboljša fizično, okoljsko, gospodarsko in socialno stanje v izbranem delu mesta.

V zadnjem času smo priča velikim spremembam v naših mestih. Dejavnosti in prebivalci se odseljujejo ne le iz mestnih središč, temveč tudi iz mest samih, zmanjšujejo se prihodki občin, zaradi zapletenih postopkov v urejanju prostora in prešibkega vključevanja javnosti v odločanje se povečuje prepada med prebivalci in mestnimi upravami, s tem pa raste nezaupanje med enimi in drugimi ter odtujenost med prebivalci. Sodelovanje, ki je temelj urejanja prostora, tako postaja vedno težje.

Mesta se vse bolj zavedajo, da so potrebni novi modeli upravljanja. Pri iskanju rešitev izhajajo pred-

vsem iz človeškega potenciala, talentov in virov lokalne skupnosti. Pomembni značilnosti novega načina upravljanja sta sodelovanje in opolnomočenje vseh deležnikov ter iskanje novih orodij pri upravljanju in urejanju mesta.

Eno izmed učinkovitejših orodij, ki ga evropska mesta že več desetletij uporabljajo za podporo urbani prenovi, so **lokalne pisarne urbane prenove**, ki pa v različnih mestih delujejo na različne načine. Smiselno zasnovan sistem takšnih lokalnih pisarn bi tudi pri nas lahko omogočil uspešno in vključujočo urbano prenovu.

LOKALNE PISARNE URBANE PRENOVE - ZAKAJ JIH POTREBUJEMO?

ZGODNJE VKLJUČEVANJE IN SODELOVANJE S PREBIVALCI

Lokalne pisarne urbane prenove so orodje za zgodnje in kakovostno vključevanje prebivalcev v prenovo urbanih območij. Lokalna pisarna povezuje prebivalce z načrtovalci in odločevalci, jih aktivno vključuje v prenovo in jim nudi podporo na vseh področjih: socialnem, prostorskem, pravnem, kulturnem in gospodarskem.

POSREDNIŠTVO MED PREBIVALCI IN ODLOČEVALCI

Praviloma lokalne pisarne urbane prenove po pooblastilu lokalne skupnosti vodijo nevladne organizacije ali skupine posameznikov na območju, predvidenem za

prenovo. Nevladne organizacije pri celoviti urbani prenovi delujejo kot vezni člen med prebivalci in upravo ter odločevalci, povezujejo jih za skupno mizo k skupnim ciljem. Ker so lahko bolj fleksibilne, odzivne in kreativne, lažje delujejo na terenu in se uspešneje povezujejo s prebivalci.

SOCIALNA KOHEZIJA

Storitev lokalnih pisarn prispeva k družbeni povezanosti oziroma socialni koheziji, saj vzpodbuja razne oblike samoorganizacije civilne družbe pri urejanju javnih zadev. Vse večje število dobro usposobljenih nevladnih organizacij kliče po boljši definiciji njihove vloge pri urejanju prostora.

NALOGE LOKALNE PISARNE URBANE PRENOVE

POVEZOVANJE

Povezovanje prebivalcev, grajenje skupnosti s pomočjo dogodkov, aktivnosti in srečanj ter promocija prostorskih vsebin ob različnih tematskih dnevih (Dan habitata, Svetovni dan mest, Svetovni dan okolja ipd.). Povezovanje splošne javnosti in lokalnih akterjev z različnih področij, ter posledično krepitev družbene povezanosti.

OPOLNOMOČENJE

Pomoč in nasveti prebivalcem pri aktivnem delovanju za sosesko, celoviti obnovi stavb, zemljiško knjižnih zadevah, upravnih postopkih in komunikaciji z mestno upravo, zakonodaji, pravicah in dolžnostih. Zagovor interesov prebivalcev iz depriviligiranih skupin ter promocija kakovostne arhitekture in urbanističnih ureditev.

PRIMER:

Rajzefiberbiro, društvo Hiša!, Maribor.

Hiša! društvo za ljudi in prostore že vrsto leto povezuje lokalno in strokovno javnost, prvotno preko programa Živa dvorišča Maribora, sedaj pa tudi skozi Rajzefiber biro. Vsebine in negovanje lokalno posebnih prostorov omogočajo pomembno povezovanje vseh deležnikov (javni, zasebni in nevladni sektor) in s tem ustvarjajo temelje za krepitev celovite družbe.

PRIMER:

Gebietsbetreuung Stadterneuerung, Dunaj, Avstrija.

Na Dunaju pod okriljem mestne uprave deluje 17 lokalnih pisarn prenoje. V njih delujejo strokovnjaki na različnih področjih: upravljanje mestne četrti (upravljalci, kreativne skupine), svetovanje (pravniki, odvetniki), fizična obnova (arhitekti, statiki, strojniki, kreativne skupine), sodelovanje in grajenje skupnosti (sociologi, psihologi, kreativne skupine), lokalno gospodarstvo in ekonomska prenova (ekonomisti). Pisarne za mesto vodijo na večletnih razpisih izbrani zunanji izvajalci. <http://www.gbstern.at/>

VKLJUČEVANJE JAVNOSTI

Spodbujanje vključevanja javnosti v oblikovanje dela mesta (z anketami, delavnicami, okroglimi mizami, javnimi razpravami), spodbujanje pobudništva (ozaveščanje o načinih, s katerimi lahko prebivalec soustvarja in sodeluje pri oblikovanju mesta in javnega prostora) in organizacija »prostorskih konferenc«, analogno po ZUreP-1, kot neformalnih oblik sodelovanja javnosti pri pripravi prostorskih aktov in drugih razvojnih dokumentov.

KOMUNIKACIJA

Povezovanje mestne uprave in stanovcev s pomočjo inovativnih komunikacijskih orodij, posredovanje med njimi ter vzajemna izmenjava informacij (obveščanje mesta o problematiki soseske in prebivalcev o aktivnostih mesta).

PRIMER:

Prostor skupnega, Društvo arhitektov Primorske, Nova Gorica.

V oktobru 2014 so izvedli serijo dogodkov pod naslovom »Prostor skupnega: delovanje v javnem prostoru«, s katerimi so zaznamovali Mesec prostora. skozi serijo aktivnosti: od predavanj, delavnic z mladimi, tematskih sprehodov inčasne postavitve 'spovednice'. Projekt je izredno dober primer, kako v manjših mestih odpreti razpravo o javnem prostoru. <http://ipop.si/2014/12/03/kako-odpreti-razpravo-o-javnem-prostoru>

PRIMER:

Seul, Koreja.

Mesto spodbuja prebivalce k sodelovanju in odprtemu dialogu preko dveh novih institucij: **pisarna socialne inovacije** in **javna pisarna za komunikacijo**. Razširil je sodelovanje mestne uprave z nevladnimi organizacijami, privatnim sektorjem in civilno družbo. Sodelovanje je omogočil na tri načine:

- **Govorniški kotiček** v mestni hiši ponuja možnost, da vsak prebivalec posname kratek video s sporočilom meščanom in mestni upravi.
- **Inštitut Hope** je nevladna organizacija, ki pretehta ideje prebivalcev in jih vključuje v politiko mesta.
- **Oddelek za inovacije v načrtovanju**, ki išče uspešne prakse iz tujine in jih aplicira na lokalni kontekst.

PODPORA NAČRTOVANJU

Priprava akcijskih načrtov v zvezi s problematiko na prostorskem, socialnem in drugih področjih, z naborom kratkoročnih in dolgoročnih posegov oz. projektov za sosesko.

Izdelava načrtov za manjše posege v soseski in usklajevanje z odločevalci in prebivalci. Izvedba delovnih akcij in manjših posegov v prostor.

PRIMER:

Revitalizacija Savskega naselja, prostoRož, Ljubljana.

V Savskem naselju v Ljubljani je skupina prostoRož kot rezultat enoletnega dela v soseski, skupaj s prebivalci in različnimi strokovnjaki izdelala **Vizijo javnega prostora soseske** in dokument **Predlogi in pobude za javni prostor Savskega naselja**. Dokumenta bosta Mestni občini Ljubljana v pomoč pri bodočem načrtovanju posegov in razporejanju prioritet v soseski.

www.prostoroz.org

PRIMER:

“Reisebüro Ottakringer Straße” Dunaj, Avstrija.

Velika Dunajska prometna žila **Ottakringstrasse** je bila potrebna celovite prenove. Mesto je za sodelovanje s prebivalci na razpisu izbralo skupino nevladnih organizacij in jim ponudilo prostor v opuščnem lokalnu na ulici. **“Reisebüro Ottakringer Straße”** je skozi različne kulturne in družabne dogodke povezal prebivalce, jih vključil v načrtovanje prenove in izboljšal dožemanje prostora. Pri prenovi je šlo za prostorske, organizacijske, socialne in gospodarske ukrepe.

<http://www.gbstern.at/>

PODPORA VODENJU PROJEKTOV

Koordinacija priprave projektov posameznih oddelkov mestne uprave in zasebnega sektorja ter njihovo povezovanje v skupen projekt celovite urbane prenove. Pomoč odločevalcem pri odločanju o večjih posegih ter informiranje deležnikov o prednostih in poteku celovite urbane prenove.

PRIMER:

Laituri, Helsinki, Finska

Mestna oblast je že pred leti ustanovila urbanistično arhitekturni center v središču mesta, v prostorih nekdanje avtobusne postaje. Center je z leti postal osrednje torišče vseh urbanističnih in arhitekturnih projektov mesta, vanj ima dostop vsakdo, vedno pa so na voljo arhitekti in urbanisti, ki pojasnjujejo ideje in vizije. V centru je prikazana vizija razvoja mesta, ki temelji na visoki kvaliteti bivanja in dvigovanju že tako visokega standarda vseh meščanov. Hkrati pa so za posamezne lokacije že oblikovani konkretni projekti s finančnim načrtom in že predvidenim dobičkom pri njihovi realizaciji. Center je tudi osrednje mestno torišče, kjer se potencialni investitorji na transparenten način srečujejo z namerami mesta ter usklajujejo in koordinirajo svoje investicijske namere.

<http://laituri.hel.fi/>

METRO SR. (o)živimo mesto, Jane's Walk, Celje, 2012

MOŽNOSTI ZA FINANCIRANJE PISARN LOKALNE PRENOVE

Da bi mesta v kar največji možni meri lahko podprla in izkoristila samoiniciativnost prebivalcev in razvoj pobud, ki že obstajajo, bi v okviru lokalnih pisarn lahko našla pravi način sodelovanja.

Evropska unija trenutno prek različnih orodij podpira prenovo urbanih območij, vzpostavitve sodelovanja in medsebojnega zaupanja ter povezovanje ukrepov različnih javnih politik na konkretnih urbanih območjih. Tako so npr. v okviru **Operativnega programa za izvajanje Evropske kohezijske politike 2014-2020 podprte celostne teritorialne naložbe (CTN)**. Sredstva zanje bodo mesta lahko uporabila skozi izvajanje **trajnostnih urbanih strategij (TUS)**, katerih pripravo po občinah spod-

buja Direktorat za prostor, graditev in stanovanja pri Ministrstvu za okolje in prostor. Poleg tega Operativni program predvideva tudi vlaganja v okviru strategij lokalnega razvoja, ki ga vodi skupnost (CLLD - community lead local development). Podprti ukrepi so predvideni na področjih ustvarjanja delovnih mest, vključevanja ranljivih skupin ter varstva okolja in varovanja narave. Trajnosti urbani razvoj pa na evropski ravni podpira tudi program **URBACT**, ki omogoča izmenjavo izkušenj in znanj med evropskimi mesti.

Vse tri vrste podpor so v mestih posebej aktualne na območjih, primernih za celovito urbano prenovo.

NABOR ORODIJ

Orodja sodelovanja s prebivalci so lahko zelo različna in prilagojena možnostim, velikosti in pričakovanjem posamezne mestne občine. Poleg lokalnih pisarn urbane prenove se v tujini uveljavlja več različnih sistemov podpor, ki delujejo po različnih principih. Nekatera mesta se poslužujejo vseh hkrati, nekatera izbirajo tiste, ki so lokalno primernejši. Navajamo tri primere takšnih orodij:

1. PODPORA LOKALNIM POBUDAM

PRIMER: SEATTLE *Neighborhood Matching Fund*

Mestna uprava podpre lokalne pobude s finančnimi sredstvi v protivrednosti vloženega prostovoljnega dela. Lokalna pobuda s tako pridobljenimi sredstvi izdelava načrte, organizira dogodke ali izdelava nek element urbane opreme.

2. LOKALNE PISARNE URBANE PRENOVE

PRIMER: KOPENHAGEN *Omraedefornyelse*, **DUNAJ** in **LEIPZIG** *Gebietsbetreuung Stadterneuerung*

Pisarne lokalne prenove so ustanovljene s strani mesta in so časov-

no in prostorsko omejene. Vodijo jih mestni uslužbenci v sodelovanju s prebivalci ali pa v še več primerih lokalne nevladne organizacije, izbrane na razpisih ali glede na njihove pretekle aktivnosti.

3. PARTICIPATIVNI PRORAČUN

PRIMER: VARŠAVA *Tvoj budzet*, **PARIS: Budget participatif**

Prebivalci odločajo o porabi določenega deleža (1% do 5%) mestnega proračuna s predlaganimi projekti in glasovanjem.

NAČELA CELOVITE URBANE PRENOVE

(priporočila povzeta po publikaciji Eclectis - A contribution from cultural and creative actors to citizens' empowerment, A Europea cultural cooperation project 2013-2014)

Za delovanje v lokalnem kontekstu, s prebivalci in lokalnimi potrebami ni enotnega recepta, kakovost je bolj posledica predanega dela in izkušenj. Vseeno pa obstajajo nekatera skupna načela, ki se jih lahko poslužujemo pri delovanju lokalnih pisarn preнове.

PRISTOP K PROJEKTOM CELOVITE URBANE PRENOVE:

***od lokalnega h globalnemu**

***dolgoročnost**

***sodelovanje** in ne vodenje, procesi ostajajo odprti in kompleksni

***medsektorsko sodelovanje**, povezovanje različnih področij, ljudi, znanj, projektov

***učenje** skozi delovanje in prevzemanje tveganja

***spremembe** niso samo **fizične**, lahko so tudi **socialne, kulturne, politične**

***konflikt** ni nujno negativen, lahko je tudi **konstruktiven**

SPRETNOSTI, RAVNANJE IN ODNOSI LOKALNIH AKTERJEV:

***skromnost:** ne pretvarjaj se da veš in usmerjaš, ampak poslušaj in povezuaj

***odkritost:** ne obljublaj stvari, ki niso izvedljive

***poslušanje:** zaznavaj posebnosti skupine, uči se logike lokalne skupnosti

***empatija in spoštovanje** lokalnih prebivalcev

***potrpljenje**, počasni procesi in dolgoročno delo, vzajemno učenje

PRINCIPI ZA ODLOČEVALCE:

***sprejemanje tveganja** in podpiranje **eksperimentiranja** ter procesov, v katerih ni vedno vnaprej določenega rezultata

***prepoznavanje dodane vrednosti** lokalnih pobud za oblikovanje mesta

***več manjših iniciativ** ima prednost pred eno večjo, kar razporedi tveganje, pusti več svobode in ima več možnosti za uspeh

***prepoznavanje širšega pomena inovacij in kulture** ter dejstva, da kreativni predlogi zares pridejo od prebivalcev

***krepitev dolgoročnih projektov**

***razvoj inovativnih orodij sodelovanja**

KAJ JE POTREBNO ZA CELOVITO URBANO PRENOVO V SLOVENIJI?

STRATEGIJA PRENOVE STANOVANJSKIH SOSESK KOT CELOTE

Namesto zgolj o energetski in drugi obnovi stavb je potrebno govoriti o celoviti prenovi, ne samo stavb ampak zaključenih prostorskih / urbanih enot.

FLEKSIBILNA IN ODZIVNA JAVNA UPRAVA

Enotno delovanje uprave je ključno za vzpostavitev dolgoročnega zaupanja in s tem tudi večjega vključevanje prebivalcev.

STRATEGIJA JAVNEGA DOBREGA

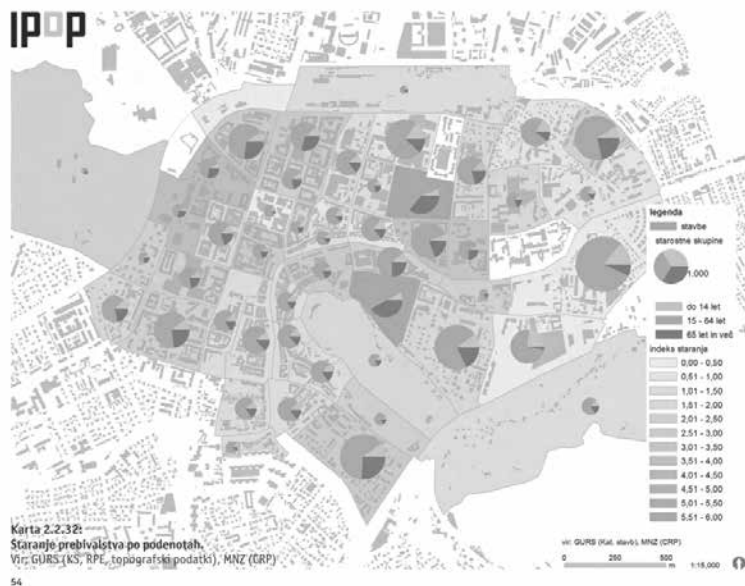
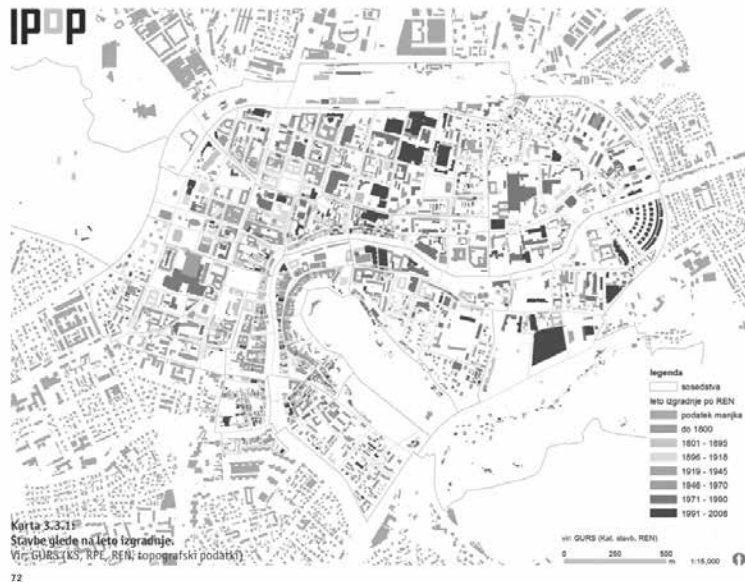
Čimprej je potrebno sprejeti odločitev o javnem dobrem. Potrebno je določiti pristojnosti in odgovornosti mestne uprave, lastnikov zemljišč in lokalne skupnosti.

PROJEKTNO HORIZONTALNO POVEZANE SLUŽBE JAVNE UPRAVE

Celovita urbana prenova zajema vsaj prostorsko, kulturno, športno, okoljsko, energetsko, prometno in socialno področje, zato je ključno, da se posamezni oddelki med seboj povezujejo, obveščajo in pri posegih sodelujejo.

VZPOSTAVLJEN SISTEM PODPORE

Vzpostaviti je potrebno dolgoročen sistem finančnih in drugih podpor lokalnim iniciativam in nevladnim organizacijam. Primeri iz tujine kažejo, da je tak način delovanja finančno bolj učinkovit.

CELOVITA URBANA PRENOVA POMENI

BOLJŠO VKLJUČENOST PREBIVALCEV

**DOBRO POVEZANOST MESTNE UPRAVE S
SOSESKAMI IN ČETRTRI**

**DOBRO ODZIVNOST NA POBUDE IN SPREMEMBE NA
LOKALNI RAVNI**

**BOLJ AŽURNO IN USKLAJENO OBLIKOVANJE
STRATEŠKIH DOKUMENTOV**

**PRIORITETNO IN BOLJ SMISELNO IZVAJANJE
POSAMEZNIH POSEGOV**

VEČJO FINANČNO UČINKOVITOST

MREŽA ZA PROSTOR

Mreža za prostor od leta 2009 povezuje strokovne nevladne organizacije na področju urejanja prostora in lokalne pobude - organizirane skupine prebivalcev, ki si skozi daljši čas prizadevajo za višjo kakovost svojega bivalnega okolja. Želimo si okrepiti vlogo nevladnih organizacij na področju urejanja prostora z namenom uveljavljanja trajnostnega in vključujočega urejanja prostora.

Mreža si med drugim aktivno prizadeva za ureditev sodelovanja javnosti in večjo vlogo nevladnih organizacij ter lokalnih pobud in civilnih iniciativ pri urejanju prostora ter za ureditev statusa nevladnih organizacij v javnem interesu na področju urejanja prostora, razvija pa tudi vsebinska področja, ki so ključna za urejanje prostora in vlogo NVO v njem: mobilnost v mestih, stanovanjska politika, urbana prenova, začasna raba prostora, urbano vrtničkarstvo, izobraževanje o urejanju prostora.

Delovanje mreže je trenutno podprto s sredstvi iz Evropskega socialnega sklada v okviru razpisa za spodbujanje razvoja nevladnih organizacij in civilnega dialoga za

obdobje 2014 - 2015, ki ga je razpisalo Ministrstvo za javno upravo.

V Mreži za prostor se aktivnosti izvajajo v okviru tematskih delovnih skupin, v katerih se povezujejo sorodne organizacije. Na tak način deluje tudi **Delovna skupina za urbano prenavo**. Namen skupine je razvoj dejavnosti in javnih politik, ki izboljšujejo družbeno, gospodarsko in fizično stanje prostora ter s tem kakovost življenja v izbranih mestnih predelih. Cilja njenega delovanja sta razvoj znanj in veščin za izvajanje urbane prenavo ter vzpostavitev trajnih mehanizmov za izvajanje celovite urbane prenavo v Sloveniji, predvsem **pisarn celovite urbane prenavo**.

V Delovni skupini za urbano prenavo smo združeni: Inštitut za politike prostora, Metro SR, Društvo za urbano okolje, Društvo Hiša! in prostoRož, ki delo skupine koordinira.

KAJ PONUJAMO KOT MREŽA?

OZAVEŠČANJE

o pomenu celovite urbane prenavo in lokalnih pisarn urbane prenavo na državni ravni.

IZOBRAŽEVANJE

in informiranje mestnih občin pri pripravi trajnostnih urbanih strategij in prepoznavanje kompetenc lokalnih pobud.

POVEZOVANJE

nevladnih organizacij in lokalnih pobud, ki delujejo v posameznih mestnih občinah, vključenih v TUS, in tudi širše.

VODENJE

civilnega dialoga na temo sodelovanja lokalnih prebivalcev, nevladnih organizacij in mestnih uprav pri urejanju prostora in načrtovanju urbanih območij.

DRUŠTVO HIŠA!, *Rajzefiberbiro, društvo Hiša!*, Maribor. 2014

KONTAKTI

prostorož*

KD prostoRož,

Rimska ulica 22, Ljubljana,
www.prostoroz.org,
prostoroz@gmail.com,
0950 19 081

ipop

Inštitut za politike prostora - IPOP,

Tržaška 2, Ljubljana,
www.ipop.si,
ipop@ipop.si,
059 063 682

metro^{sr}

METRO SR,

Celje,
mojca@metro-sr.org,
03 4900 409

hiša!
društvo za ljudi in prostore

Društvo Hiša!,

Maribor,
katja@ziva-dvorisca.s,
040 395 928

februar 2015

oblikovanje: Maša Cvetko, prostoRož

naklada: 50 kom

Publikacija je nastala v okviru projekta Mreža za prostor, ki ga delno financira Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada. Izvaja se v okviru Operativnega programa razvoja človeških virov, razvojne prioritete Institucionalna in administrativna usposobljenost; prednostne usmeritve Spodbujanje razvoja nevladnih organizacij, civilnega in socialnega dialoga.

